

Høringsnotat

Lovavdelingen

Dato: 30.08.2019

Saksnr: 19/4176

Høringsfrist: 1. desember 2019

Høring – Hjemmel til å fastsette kapitaliseringsrenten ved utmåling av personskadeerstatning i forskrift

1. Innledning

I høringsnotatet foreslås det en endring av skadeserstatningsloven § 3-9. Formålet er å gi hjemmel til å fastsette kapitaliseringsrenten ved utmåling av personskadeerstatning i forskrift. Kapitaliseringsrenten brukes for å beregne nåverdien av erstatning for fremtidige tap mv. der erstatningsbeløpet utmåles som et engangsbeløp. Rentens størrelse har derfor betydning for det nominelle engangsbeløpet som utbetales til skadelidte til dekning for fremtidige tap og utgifter og som ménerstatning.

2. Bakgrunn

Skadeserstatningsloven § 3-1 bygger på et prinsipp om at ved skade på person skal den skadelidte ha full erstatning. Den skadelidte skal ikke komme dårligere ut med skaden enn om den ikke hadde inntruffet. Den skadelidte har krav på erstatning for lidt skade, tap i fremtidig erverv og fremtidige utgifter som følge av skaden. Utgangspunktet etter skadeserstatningsloven § 3-9 er at erstatningen fastsettes til en engangssum.

Ved utmålingen av engangserstatninger for fremtidige tap (fremtidig erverv og fremtidige utgifter) benyttes en kapitaliseringsrente. I NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning er kapitaliseringsrenten forklart slik:

«Når man skal beregne et engangsbeløp som skal sikre en løpende dekning av et fremtidig tap som strekker seg over mange år, er det nødvendig å stipulere en rente som reflekterer de renteinntekter skadelidte vil ha på den kapitalen han får utbetalt i nåverdi. Renten over årene frem til det aktuelle årstap vil bidra til at skadelidte har til disposisjon den riktige pengeverdi i hvert av de fremtidige år.»

Høyesterett kom i 1993 til at man ved utmåling av personskadeerstatning skulle benytte en kapitaliseringsrente på fem prosent, jf. Rt. 1993 s. 1524. Dette er en realrente, hvor det gjøres et tillegg for prisstigning for å få den

nominelle renten. Før dette ble det benyttet en kapitaliseringsrente på seks prosent, jf. Rt. 1981 s. 138. I den nevnte dommen fra 1993 ga førstvoterende uttrykk for at «det etter min mening kan anføres gode grunner for at kapitaliseringsrenter ved erstatningsutmåling burde fastsettes ved lov eller forskrift».

I en høyesterettsdom fra 2014, inntatt i Rt. 2014 s. 1203, kom Høyesterett til at kapitaliseringsrenten ved neddiskontering av fremtidig inntektstap, fremtidige utgifter og menerstatning til nåverdi som hovedregel skal være fire prosent. Også i denne dommen tas det til orde for at kapitaliseringsrenten bør fastsettes i lov eller forskrift. Førstvoterende uttaler:

«Når det så gjelder anslaget for fremtidig avkastning av en slik noe mer risikoutsatt portefølje, er det primært et spørsmål om faktum som krever økonomisk, ikke juridisk, innsikt. Det er likevel av betydning at det ville komplisere og fordyre erstatningsoppgjørene dersom den generelle kapitaliseringsrenten til stadighet skulle justeres av domstolene. Den kapitaliseringsrenten man nå kommer frem til, må følgelig forutsettes å stå fast i lang tid. Det er derfor begrenset i hvilken grad man kan ta hensyn til at realavkastningen særlig på spareprodukter med lav risiko sannsynligvis vil være svært lav de nærmeste årene. Om kapitaliseringsrenten i stedet ble fastsatt ved lov eller forskrift, ville man kunne ha en mer fleksibel ordning i så måte.»

I NOU 2011: 16 Standardisert personskadeerstatning punkt 4.5 gis det uttrykk for at det bør være «prosedyrer for å kunne revidere kapitaliseringsrenten med jevne mellomrom. Dette bør mest hensiktsmessig gjøres gjennom forskrift, og med kompetanse delegert til et statlig forvaltningsorgan med den nødvendige faglige kompetanse».

3. Mulig endring i skadeserstatningsloven

3.1 Hjemmel i skadeserstatningsloven til å fastsette renten i forskrift

Det kan være gode grunner for å vurdere en annen ordning for fastsettelse av kapitaliseringsrenten ved utmåling av personskadeerstatning enn dagens ordning. Et fornuftig alternativ til at rentefoten følger av rettspraksis, slik som i dag, kan være at den fastsettes ved forskrift med hjemmel i skadeserstatningsloven.

Med en slik endring kan det legges til rette for en mer fleksibel fastsettelse av renten. Slik ordningen er i dag, vil renten sjelden endres fordi en endring ikke bare krever at det er et endringsbehov, men også at en egnet sak kommer opp for Høyesterett. Domstolene vil antakelig også være tilbakeholdne med å endre kapitaliseringsrenten, jf. uttalelsene om dette i den nevnte høyesterettsdommen fra 2014.

Rentefoten bør fastsettes på grunnlag av fagøkonomiske vurderinger. Som det ble pekt på i Høyesteretts dom fra 2014, kreves det først og fremst økonomisk fagkompetanse, ikke juridisk, for å kunne vurdere hvilket nivå kapitaliseringsrenten (som altså er en realrente) bør ligge på. Samtidig må renten fastsettes i lys av de rettslige utgangspunktene for erstatningsutmålingen.

I lovgivningen har man flere eksempler på at rentenivået fastsettes i forskrift med hjemmel i lov, jf. blant annet forsinkelsesrenteloven § 3 første ledd, ekteskapsloven § 70 annet ledd og skifteloven § 65 tredje ledd. En fastsetting av rente i lov eller forskrift er derfor ikke noe nytt.

3.2 Nærmere om renten

Ved fastsetting av kapitaliseringsrenten må det som nevnt tas utgangspunkt i regelen om at den skadelidte har rett til full erstatning. Gjennom erstatningsutmålingen og kapitalisering basert på en realrente tas det sikte på å sikre dette.

Det er over tid blitt avklart at en utmålt engangserstatning kapitaliseres ved hjelp av en *realrente*, jf. Rt. 1993 s. 1524. En realrente er enkelt sagt en antatt nominell rente i erstatningsperioden minus forventet inflasjon i den samme perioden. Hvis den antatte nominelle renten for perioden for eksempel er 4 prosent, og den forventede inflasjonen utgjør 3 prosent, vil realrenten utgjøre 1 prosent.

Dagens kapitaliseringsrente bygger på en forutsetning om at den utbetalte erstatningen investeres med noe risiko slik at man oppnår en viss avkastning, jf. Rt. 2014 s. 1203 avsnitt 90 flg. Dersom en slik forutsetning skal videreføres ved en rente som fastsettes i forskrift, er det behov for å ta stilling til hvilken risiko som skal kreves.

Erstatningen skal ikke sjelden dekke tap gjennom en lengre tidsperiode. Dette fremtidsrettede perspektivet kan tale for at realrenten ikke bør endres for hyppig, men likevel tilpasses det som er en typisk forvaltningshorisont for de skadelidte. Rentenivået bør antakelig fastsettes med tanke på å sikre en rente som er i harmoni med det øvrige rente- og inflasjonsnivået i samfunnet i en for skadelidte relevant tidshorisont.

Hvilke utgangspunkter og rettslige rammer som skal legges til grunn for en kapitaliseringsrente som fastsettes i forskrift, må vurderes nærmere i forbindelse med det videre lov- og forskriftsarbeidet.

3.3 Behov for en sikkerhetsventil?

Lovforslaget bygger på en forutsetning om at kapitaliseringsrenten ikke skal fastsettes individuelt, men at man skal finne frem til en realrente som kan gjelde mer generelt for ulike skadetilfeller. Det kan imidlertid ikke utelukkes at det kan være tilfeller der det gjør seg gjeldende særlige hensyn slik at det vil gi et lite rimelig resultat om man ved erstatningsutmålingen skal være bundet til å anvende den forskriftsfastsatte kapitaliseringsrenten. I § 3-9 nytt annet ledd tredje punktum foreslås det derfor en åpning for å anvende en annen rente når «særlige hensyn tilsier det».

3.4 En egen realrente når midlene skal forvaltes etter vergemålsloven?

Det reiser seg også et spørsmål om det bør fastsettes en egen rentesats der erstatningen fullt ut eller delvis skal forvaltes i bank etter reglene i vergemålsloven § 51 første ledd.

I dommen gjengitt i Rt. 2014 s. 1203 gis det uttrykk for at skadelidtes tapsbegrensningsplikt tilsier investering med noe høyere risiko enn bankinnskudd, blant annet investering i aksjer og obligasjoner. For personer som får sine midler forvaltet med hjemmel i vergemålsloven, begrenses imidlertid plasseringsalternativene av loven. Vergemålsloven § 51 første ledd fastsetter at finansielle eiendeler som skal forvaltes av fylkesmannen etter reglene i §§ 48 og 49, skal plasseres som bankinnskudd på individuelle konti i bank. Dette kan tilsi en egen kapitaliseringsrente for erstatningsutbetalinger til personer under vergemål når erstatningsbeløpet skal forvaltes av fylkesmannen etter vergemålsloven § 51 første ledd. I forslaget til nytt annet ledd i skadeserstatningsloven § 3-9 foreslås det derfor i annet punktum en adgang til å fastsette en egen rentesats for vergemålstilfellene.

I den nevnte dommen kom flertallet til at det ikke burde anvendes en særskilt kapitaliseringsrente for midler som forvaltes etter vergemålsloven (avsnitt 123). Mindretallet mente på den annen side at det skulle legges til grunn en egen, lavere standardrente for tilfeller der den skadelidtes midler skal forvaltes etter reglene i vergemålsloven. Mindretallet tok utgangspunkt i grunnprinsippet om full erstatning i skadeserstatningsloven § 3-1 (avsnitt 163 flg.). Det ble deretter pekt på at skadelidtes tapsbegrensningsplikt ikke burde rekke lenger enn skadelidtes tapsbegrensningsmulighet.

Dersom det fastsettes mer enn én standardrente, vil domstolene og andre rettsanvendere måtte velge rente. Det er imidlertid neppe noen grunn til at dette bør være et enten-eller-valg. En standardrente er kun et hjelpemiddel til å fastsette full erstatning. Om rettsanvenderen kommer til at full erstatning vil sikres best gjennom at en andel av beløpet kapitaliseres etter den ene renten og en andel etter den andre renten, bør det være mulig. Dette kan for eksempel være aktuelt i et tilfelle der det fremstår som sannsynlig at

halvparten av beløpet vil bli investert i bolig i sentrale strøk, mens den andre halvparten vil forvaltes som innskudd på vergemålskonto.

Det kan reises spørsmål om det å fastsette en egen kapitaliseringsrente for vergemålstilfellene kan innby til en form for spekulasjon i den forstand at det prosederes på bruk av vergemålsrenten for deretter å arbeide for en annen forvaltning av midlene når erstatningen først er utbetalt. Dette kan ikke utelukkes. Samtidig er det ikke til å komme fra at domstolene ved erstatningsutmålingen må ta stilling til mange former for usikkerhet. Sett i sammenheng med de betydelige usikkerhetsfaktorene som inngår i fastsettelsen av erstatningsbeløpet, fremstår en risiko for tilpasning til reglene som håndterbar.

4. Økonomiske og administrative konsekvenser

Lovforslaget innebærer kun en adgang til å fastsette en eller flere kapitaliseringsrenter i forskrift. Dette vil i seg selv ikke ha nevneverdige økonomiske eller administrative konsekvenser for det offentlige eller for private.

5. Forslag til lov om endringer i skadeserstatningsloven

I

I lov 13. juni 1969 nr. 26 om skadeserstatning gjøres følgende endringer:

§ 3-9 overskriften skal lyde:

§ 3-9 (*engangserstatning eller terminvise beløp, kapitaliseringsrente*)

§ 3-9 nytt annet ledd skal lyde:

Departementet kan i forskrift fastsette en realrente som skal anvendes for å komme frem til nåverdien av erstatningsbeløpet ved utmåling av erstatning som fastsettes som en engangssum. Departementet kan fastsette en egen rente for tilfeller der erstatningen fullt ut eller delvis skal plasseres som bankinnskudd etter vergemålsloven § 51 første ledd. Hvis særlige hensyn tilsier det, kan retten anvende en annen rente enn den som følger av forskrift gitt i medhold av første og annet punktum.

II

Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer.